309122 ـ اگر شخصی در حال نماز جماعت فرض در نماز از دنیا برود آیا جایز است که اطرافیان برای او نمازش را قطع کنند؟

سوال

در نماز عصر یکی از نمازگزاران در حال نماز درگذشت، آیا جایز است که برای این حادثه نماز را قطع کرد یا خیر؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

اصل در نماز واجب آن است که قطع کردنش جایز نیست زیرا الله تعالی از باطل کردن اعمال نهی کرده و فرموده است:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ

[محمد: ۳۳

(ای کسانی که ایمان آورده‌اید الله را اطاعت کنید و پیامبر [او] را اطاعت کنید و اعمال خود را باطل نسازید).

شیخ عبدالرحمن السعدی ـ رحمه الله ـ می‌گوید:

«این سخن الله تعالی که می‌فرماید: وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ شامل نهی از باطل کردن اعمال پس از انجام با آن‌چه فاسدش می‌سازد از جمله منت نهادن و خودپسندی و فخر فروشی و ریا می‌شود و همینطور کسی که گناهانی انجام دهد که اعمال نیک را باطل می‌سازد و اجرش را از بین می‌برد و همین‌طور شامل نهی از فاسد کردن اعمال در هنگام انجام آن می‌شود با قطع کردن آن عمل [در حین انجام] یا انجام یک باطل کنندهٔ آن.

بنابراین باطل کننده‌های نماز و روزه و حج و مانند آن همه در این آیه داخل است و از آن نهی شده است و فقها برای تحریمِ قطع کردنِ فرض به این آیه استدلال کرده‌اند» (تفسیر السعدی: ۷۸۹).

وجود نیاز ضروری غیر قابل اجتناب از این نهی مستثنی است.

در الموسوعة الفقهية الكويتية (۳۴/ ۵۱) آمده است:

«قطع عبادت واجب پس از شروع، بدون دلیل شرعی به اتفاق فقها جایز نیست زیرا قطع آن بدون سبب شرعی نوعی کار

عبث است که با حرمت عبادت هم‌خوانی ندارد و برای فاسد کردن عبادت نهی وارد شده است. الله تعالی می‌فرماید: وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ .

اما قطع عبادت به یک سبب روای شرعی، کاری مشروع است. بر همین اساس نماز را برای کشتن مار یا مانند آن که امر به کشتنش شده و ترس از دست رفتن مالی قیمتی یا دیگر موارد و نجات انسان درمانده و آگاه کردن شخص غافل یا خوابیده‌ای که ماری به سمت او می‌آید و نمی‌توان با تسبیح گفتن در حال نماز آگاهش کرد و قطع نماز برای نجات غریق یا ترس از جان یا ترس از زیان دیدن کودک شیرخوار».

شکی در این نیست که در حالت افتادن شخص در حال نماز به شکل مرده، احتمال مرگ و همچنین احتمال زنده بودنش هست که در این حالت امکان نجات جان او وجود دارد. در این حالت کسی که در کنار اوست باید نمازش را برای کمک به او قطع کند زیرا تاخیر در کمک کردن به او تا پایان نماز فرصت نجات دادن جان او را از بین می‌برد.

و اگر کسانی که کنارش هستند دانستند که او از دنیا رفته و امیدی به نجاتش نیست باز هم شکی در این نیست که حادثۀ بزرگی رخ داده و ماندن میت در همان حال در میانۀ صف باعث قطع شدن صف می‌شود و چه بسا نوعی بی احترامی و رعایت نکردن حرمت میت باشد.

برای همین آن‌چه به نظر می‌رسد این است که افراد دور و بر او باید نمازشان را قطع کنند و میت را گوشه‌ای بگذارند و سعی کنند او را با آن‌چه در اختیارشان است بپوشانند تا آن‌که مردم نماز فرضشان را به پایان برساند و سپس مشغول آماده‌سازی او شوند.

در مورد قطع نماز آن‌چه مشروع است به اندازۀ نیاز است ـ چنان‌که در قاعدۀ شرعی آمده است ـ یعنی اگر تعدادی از نمازگزاران نمازِ خود را قطع کنند مصلحت شرعی مورد نظر به جا آورده می‌شود و معنایی ندارد که همۀ نمازگزاران نماز خود را قطع کنند و به کار میت بپردازند.

والله اعلم.